

CZU: 947.89(498.7)

**PRELIMINARIILE DIPLOMATICE ÎN CHESTIUNEA SUDULUI BASARABIEI:
DECEMBRIE 1855 – FEBRUARIE 1856**

Eugen-Tudor SCLIFOS

Institutul de Istorie al AȘM

După războiul Crimeii, care s-a terminat cu înfrângerea Rusiei în fața coaliției franco-britanice, problema Basarabiei se afla din nou în atenția Marilor Puteri. Spre finele anului 1855, la recomandarea ministrului de Externe austriac Buol, în preliminariile păcii a fost inclusă și o clauză care prevedea ca Rusia să cedeze sudul Basarabiei.

Diplomații ruși încercau să profite de sprijinul Franței, care încă nu avea un punct bine definit în această chestiune. Ministrul de Externe Walewski, care era moderat față de Rusia, susținea, totuși, punctul de vedere rusesc în chestiunea Basarabiei. De menționat că diplomații ruși au apelat la un schimb de teritorii: Karsul, parte integrantă a Imperiului Otoman, contra sudului Basarabiei. Până la deschiderea congresului de la Paris, din februarie 1856, nu s-a ajuns la niciun consens în ceea ce privește chestiunea sudului Basarabiei, deși au existat numeroase discuții în acest sens.

Cuvinte-cheie: sudul Basarabiei, Dunărea, Marile Puteri, diplomație, negocieri, țarism.

**DIPLOMATIC PRELIMINARY IN THE SOUTHERN BESSARABIA QUESTION:
DECEMBER 1855 - FEBRUARY 1856**

The Bessarabian question again comes into attention of the Great Powers, after the Crimean War and the defeat of Russia against Franco-British coalition. Towards the end of 1855 on the recommendation of the Austrian Foreign Minister, Buol in the preliminary of the peace was included a clause, which stipulated that Russia must cede southern Bessarabia to the Principality of Moldova.

The Russian diplomats were trying to obtain the support of France, which still does not have a well-defined point in the question of southern Bessarabia. The Foreign Minister of France, count Walewski showed moderation toward Russia, and supported the idea that Russia must keep Bessarabia. Its important the entry that Russian diplomats have appealed to an exchange of territories, Kars, who was part of the Ottoman Empire, against southern Bessarabia. Until the opening of the congress in Paris in 25 February 1856, has not reached a consensus in the question of southern Bessarabia, although was many discussions in this matter.

Keywords: Southern Bessarabia, Danube, Great Powers, diplomacy, negotiations, tsarism.

Interesul față de această problemă însemnată dirivă, pe de o parte, din importanța pe care avea s-o joace chestiunea Basarabiei imediat după terminarea războiului Crimeii și din interesele antagoniste ale Marilor Puteri privitor la acest subiect. Pe de altă parte, în istoriografia românească n-au fost realizate studii edificatoare în acest sens, privind mersul negocierilor între diplomații europeni, imediat după ce Austria a venit cu ideea cedării sudului Basarabiei Principatului Moldova. Cu toate acestea, există câteva studii remarcabile, în care este abordată problema în cauză, însă fără utilizarea surselor primare din arhivă, care nu-și pierd niciodată autenticitatea. Menționăm în acest context studiul lui Paul Cernavodeanu, în care autorul descrie eforturile emigrației românești ca Basarabia să revină *in integrum* Moldovei [1, p.82-84], precum și aprecierea justă pe care o făcea cu referire la momentul 1856 și recunoștea pe plan internațional ilegalitatea anexării de la 1812 [2, p.32], și valorosul studiu al istoricului Mihai Cojocariu [3, p.237-238], în care problema Basarabiei este abordată în contextul Unirii Principatelor Române.

Astfel, problema Basarabiei, după epuizarea unui nou episod al disputatei chestiuni orientale, intră în atenția concertului european, fiind una intens dezbătută, așa cum se va vedea în continuare. Inițial, în preliminariile păcii, care urmau să fie semnate la Paris, chestiunea cedării unei părți din Basarabia către Moldova inițial nu figura. Această clauză a fost propusă în mod surprinzător de ministrul de Externe austriac Buol, care a venit cu inițiativa ca doar sudul Basarabiei să fie cedat Rusiei [4, p.178]. În mod evident Franța și Marea Britanie și-au dat adeziunea, mai ales că se urmărea, astfel, scoaterea Rusiei de la Dunăre [5, p.57]. Cu toate acestea, Austria dorea să-și atingă unul dintre scopurile de bază, și anume: de a avea preponderență în Marea Neagră, sperând acum „să vadă Principatele acceptând nesilite de nimeni să intre sub sceptrul lui Franz Josef” [6, p.64].

Valentin Esterhazy fusese ales „mandatarul” coaliției franco-britanice și să prezinte la Petersburg preliminariile păcii. Cum și era de așteptat, Rusia a acceptat aproape toate condițiile de pace: cea referitoare la neutralizarea Mării Negre și abolirea protectoratului rusc. Însă, cedarea unei părți din teritoriul cucerit la 1812 i se părea țarului Alexandru al II-lea un lucru greu de acceptat.

Cancelarul Nesselrode respingea cu vehemență punctul referitor la cedarea sudului Basarabiei. Cum și era de așteptat, contele Buol nu accepta vreo „modificare” serioasă [7, p.184] în această chestiune, deoarece pentru guvernul de la Viena această clauză avea o însemnătate deosebită, pentru a „lovi sub centură” Rusia și a o scoate de la Dunăre [8, p.32]. De la bun început, cabinetul de la Viena s-a arătat intransigent la adresa celui de la Petersburg, declarând că dacă Rusia nu acceptă toate preliminariile păcii, atunci aceasta ar însemna ruperea relațiilor diplomatice între cele două state.

La 31 decembrie 1855 a avut loc o reuniune a reprezentanților țărilor semnatare a tratatului de la Paris, care urma să fie semnat în 1856. Erau prezenți contele Walewski, baronul Hubner, lordul Cowley, contele Hatzfeldt, baronul Brunov, marchizul Vilamarina și Mehmed Djemil-Bey. Întrevederea a avut loc la sediul Ministerului Afacerilor Externe și a durat aproximativ o oră și jumătate. Cea mai importantă chestiune pusă în discuție a fost clauza referitoare la cedarea Bolgradului [9, p.1]. Rusia consimțise să cedeze Bolgradul Principatului Moldova, dar să primească în loc un teren situat la 20 km de Dunăre, între râul Yalpuk și altul de importanță minoră. Centrul este reprezentat de Comrat, care putea deveni centru administrativ al coloniei bulgare, unde locuiau 3000 de oameni. Această întârziere, cu privire la fixarea noii limite de demarcație, face ca Austria să-și mențină armatele de ocupație, iar Marea Britanie escadrila în Marea Neagră [10]. Nu se ajunsese la un consens în ceea ce privește linia de delimitare a frontierei, care avea drept punct de reper orașul Bolgrad.

Între timp, în capitalele europene începea un adevărat „duel diplomatic” în chestiunea sudului Basarabiei și fiecare cu o viziune proprie și diferită, neexistând un consens general. Către finele anului 1855 baronul Seebach, care era reprezentantul Saxeii la Paris, dar și nepotul cancelarului Nesselrode, se vedea a fi în „postura” de „purtător de cuvânt” al Rusiei, în lipsa unui agent diplomatic rus în capitala Franței. Astfel, acesta avea rolul de a încerca o apropiere franco-rusă [11, p.768] și de a „sonda” terenul în chestiunea sudului Basarabiei pentru moment [12, p.98-103]. Aceste încercări evidente de a „rupe” coaliția occidentală erau sesizate atât de britanici, cât și de austrieci, care susțineau în „tandem” ca sudul Basarabiei să fie cedat Moldovei, fără „jocuri de culise”.

Știrea despre misiunea lui Seebach făcea „senzație” și ajunsese și la Hanovra, unde ambasadorul francez Edme de Reculot, susținut de George Edgumbe, care conducea legația britanică, declarau că nu se ajunsese la nicio „înțelegere” franco-rusă cu privire la Basarabia [13, p.75]. Ambasadorul francez dezmințea informația că împăratul Napoleon al III-lea, în discuțiile private avute cu Seebach, i-ar fi declarat că dacă Rusia acceptă toate celelalte condiții de pace, atunci s-ar putea ca Marile Puteri să nu mai ceară această cedare teritorială [14, p.75]. Pe parcurs se va vedea că și această speculație a fost eronată, în condițiile în care Marea Britanie se va dovedi în continuare intransigentă și dură la adresa tentativelor Rusiei de a nu accepta această clauză. Ulterior, la 7 ianuarie 1856, Reculot a avut o întrevedere și cu ministrul Afacerilor Externe al Hanovrei Platen-Hallermund, care s-a dovedit a fi una destul de intensă și cu discuții în contradictoriu. Una dintre cele mai importante chestiuni abordate în mod surprinzător a fost chestiunea sudului Basarabiei. Platen în mod evident susținea poziția Rusiei, iar în acest sens i-a atras atenția diplomatului francez că propunerea austriacă nu este o inițiativă bună, din moment ce era convins că țarul Alexandru al II-lea nu va renunța așa de ușor la o frontieră strategică pentru imperiu [15, p.76-77]. Edme de Reculot a dat o replică pe măsură, declarându-i lui Platen că trasarea acestei noi frontiere în Basarabia ar fi în beneficiul Principatelor Române, din moment ce acestea fuseseră „victimele” nenumăratelor invazii rusești. Evident, el a fost din nou de partea Rusiei, declarând că această cedare teritorială nu este în interesul Europei, ci mai degrabă Austria, care nu a „vărsat vreun strop de sânge” în războiul încheiat, se va bucura de o influență covârșitoare în această parte a Europei [16, p.78].

Știut fiind că problema sudului Basarabiei va fi intens dezbătută, mai ales în confederația germanică, ministrul de Externe Walewski trimite la 9 ianuarie 1856 o circulară ambasadorilor francezi din statele germane, privind maniera de abordare a chestiunii basarabene [17, p.95-102]. Strict la chestiunea Basarabiei, Walewski a apreciat necesitatea introducerii acestei clauze în preliminariile păcii, în scopul de a preveni alte complicații pe viitor [18, p. 96], referindu-se în mod indirect la politica de expansiune a Rusiei în sud-estul Europei, dar mai ales la ingerințele acesteia în afacerile interne ale Principatelor.

Din momentul trimiterii circularei contelui Walewski, conversațiile în jurul chestiunii privind cedarea sudului Basarabiei se intensificau tot mai mult. De data aceasta, „protaganistul” unei asemenea discuții a fost însuși ministrul de Externe francez, care a stat de vorbă și cu ambasadorul Prusiei la Paris Hatzfeld. Cum și era de așteptat, diplomatul german a accentuat încă o dată faptul că această cedare teritorială este „opera” Austriei, fiind unica beneficiară a avantajelor care vor decurge în viitor din această clauză [19, p.660]. Evident, replica lui Walewski a fost că includerea în preliminariile păcii a unei cedări teritoriale a fost decizia unanimă venită din partea Austriei, Franței și a Marii Britanii.

În acele momente, când problema Basarabiei era intens abordată, în interior se vehicula, pentru prima dată, privitor la un eventual schimb de teritorii între sudul Basarabiei contra fortăreței Karsului, care aparținea Imperiului Otoman, dar pe care armatele rusești reușiseră s-o cucerească cu un ultim efort spre finele anului 1855 [20, p.14]. Aflând imediat despre un asemenea „aranjament” care s-ar putea face, Walewski l-a informat personal pe împăratul Napoleon al III-lea asupra acestui fapt, atrăgându-i atenția că Marea Britanie nu ar consimți la un asemenea schimb și va protesta vehement [21, p.664].

După o scurtă informație, transmisă împăratului Napoleon al III-lea, despre „pericolul” trăgănării chestiunii Basarabiei, în caz dacă Rusia va cere Karsul pentru această „monedă de schimb”, Walewski avu o întrevedere privată cu ambasadorul Marii Britanii la Paris, lordul Cowley. Principalul subiect al discuției a fost „comportamentul” Rusiei privitor la executarea clauzelor din viitorul tratat. Chestiunea care îl preocupa în mod deosebit pe diplomatul britanic era clauza referitoare la cedarea sudului Basarabiei, din moment ce diplomații ruși declaraseră că Rusia propusese pentru un schimb „avantajos” Karsul. Însă, deoarece în ultimatumul austriac înaintat Rusiei nu era nimic referitor la Kars, urmau să apară dificultăți serioase [22, p.26]. În viziunea trimisului reginei Marii Britanii la Paris, chestiunea aceasta se punea în termenii următori: ori Karsul să rămână pe viitor în componența Rusiei ori să fie schimbat contra sudului Basarabiei [23, p.27]. În mod evident, niciuna dintre aceste posibile „aranjamente” nu-i convenea Marii Britanii, mai ales un schimb de teritorii. În aceste condiții, se aștepta punctul de vedere oficial al guvernului de la Saint James, pentru ca Franța să dea o replică acestei propuneri „îndrăznețe” venite din partea Rusiei [24, p.27v.].

Misiunea contelui Valentin Esterhazy la Petersburg a fost proba cea mai certă a faptului că Rusia nu dorea să cedeze sudul Basarabiei. Pe la mijlocul lunii ianuarie el venea să prezinte ultimatumul Rusiei, iar în consecință și clauza referitoare la sudul Basarabiei [25, p.365]. Pe termen lung aceasta a însemnat „înghețarea” [26, p.51] relațiilor ruso-austriece, tocmai din cauza că Rusia se simțea „trădată” de vechiul aliat. În capitala Imperiului Rus diplomatul austriac a avut o întrevedere cu Karl Nesselrode, unde problema cedării sudului Basarabiei a fost „disecată” de abilul „conducător” al politicii externe a țarismului [27, p.389]. În viziunea acestuia, noua frontieră propusă de austrieci în Basarabia nu era una de interes european, ci una imposibilă din tratat, referindu-se la topografia teritoriului ce trebuia delimitat. Esterhazy a declarat ferm că dacă Rusia vrea să arate Europei că dorește o pace lungă, atunci nu vede o problemă majoră în această cedare, fiind mai degrabă o probă de netăgăduit că politica externă a acesteia nu va fi expansionistă [28, p.241]. Evident, Rusia încă nu era gata să cedeze sudul Basarabiei, până nu va utiliza toate mijloacele disponibile în încercarea de a „înșela” concertul european și de a se eschiva de la executarea unei clauze, care reprezenta un moment „inedit” pentru Rusia: cedarea unei părți dintr-un teritoriu recent „achiziționat” [29, p.43].

La Paris, către mijlocul lui ianuarie 1856, era mare „agitație” în jurul chestiunii privind sudul Basarabiei, iar discuțiile mai continuau încă. Ministrul Walewski avuse o nouă întrevedere cu Seebach [30, p.41], care reprezenta mai departe interesele rusești în capitala pariziană. Evident, acesta a luat în discuție și problema dată, din moment ce primise unele instrucțiuni precise din partea cancelarului Nesselrode. Despre această discuție a fost informat și ambasadorul francez la Londra Victor Fialin Persigny, un aprig susținător al unei alianțe, în continuare, cu Marea Britanie, în detrimentul uneia cu Rusia, care se profila, deocamdată, în secret. Seebach, în discuția cu Walewski, a accentuat faptul că țarul Alexandru al II-lea dorește pacea [31, p.38] și acceptă fără nicio discuție toate preliminariile păcii, dar are rezerve în problema ce vizează cedarea sudului Basarabiei. Astfel, acesta a pus în discuție eventualitatea unei „tranzacții” între Karsul cucerit de ruși și sudul Basarabiei, pentru a soluționa de la bun început această chestiune „spinoasă” pentru ruși. Aceste discuții nu au adus nimic concret; dimpotrivă, au atras și mai mult antipatia venită din partea Marii Britanii față de comportamentul Rusiei și de clauzele din viitorul tratat.

După lungi discuții între cei mai importanți oameni de stat ruși s-a ajuns la decizia aproape unanimă de acceptare a condițiilor de pace, inclusiv cedarea sudului Basarabiei, spre „regretul” țarului Alexandru al II-lea.

În aceeași perioadă, când țarul se vedea „nevoit” să accepte ultimatumul austriac, la Darmstadt, în timpul unui bal, ambasadorul francez Damrémont a fost „acostat” de baronul Philippe Brunov, cerând o convorbire privată cu diplomatul francez [32, p.67]. Viitorul plenipotențiar al Rusiei la congresul de la Paris, Brunov, era preocupat îndeosebi de clauza referitoare la rectificarea graniței în Basarabia, care a venit la „solicitarea” Austriei [33, p.68]. Diplomatul rus arăta cordialitate la adresa Franței, dar în același timp dorea să-și atingă adevăratul țel urmărit: de a obține o promisiune cu referire la cedarea sudului Basarabiei. De menționat că la acel moment Damrémont nu primise instrucțiuni precise în chestiunea sudului Basarabiei, cu excepția circularei contelui Walewski, care fusese adresată tuturor diplomaților francezi din confederația germanică. Cu toate acestea, episodul petrecut în „culise” arată într-o manieră clară intenția cabinetului de la Petersburg de a soluționa problema Basarabiei, înainte ca aceasta să ajungă pe „masa” negocierilor care urmau să se deschidă la Paris. Altă posibilitate întrezărită de Brunov era obținerea unei „înțelegeri”, în care Franța ar susține punctul de vedere, pe care urmau să-l înainteze plenipotențiarul ruși la Paris. În mod „surprinzător” sau nu, diplomatul francez n-a dat curs „avansurilor” baronului Brunov, care aștepta „semnale pozitive” pentru o eventuală înțelegere cu Franța. Acest episod a ajuns și la ministrul Walewski, cu mențiunea că Damrémont n-a promis nimic diplomatului rus [34, p.69].

Astfel, până în momentul acceptării preliminarilor păcii, poziția puterilor europene în chestiunea Basarabiei nu era unanimă, existând puncte de vedere antagoniste. Dacă Franța la moment nu arăta implicare semnificativă, în pofida circularei contelui Walewski, nu avea încă un punct bine format, atunci Marea Britanie și Austria acționau în „tandem” pentru ca Rusia să cedeze sudul Basarabiei. La prima vedere, Rusia era în dezavantaj în chestiunea sudului Basarabiei, dar avea sprijinul Prusiei, care criticase atitudinea Austriei față de Rusia, la care se va alătura pe parcurs și Franța.

Tot la 15 ianuarie 1856 venea, poate „neașteptat”, și punctul de vedere al Sardiniei, prin vocea „ambasadorului” francez de la Torino, Grammont. Acesta transmitea un mesaj din partea ministrului Afacerilor Externe al Sardiniei, Luigi Cibrario, care declara că noua modificare de frontieră are avantaje evidente pentru întărirea frontierei Principatelor, iar dezavantajul major era întărirea supremației austriece în această zonă a Europei, în detrimentul Rusiei [35, p.58]. Acestei luări de poziție a Sardiniei nu i-a acordat nimeni atenție sporită, dar spre finele anului 1856 ea va fi în „centrul atenției” Marilor Puteri, pentru a vota în chestiunea Basarabiei.

După acceptarea *in integrum* a tuturor clauzelor viitorului tratat de pace, inclusiv cedarea sudului Basarabiei, pentru Rusia păstrarea acestui teritoriu a devenit scopul de bază pe termen imediat [36, p.85]. Se încercau diferite stratageme pentru a „înșela” concertul european, inclusiv se apela direct la „mărinimia” împăratului Napoleon al III-lea, mizând pe argumentul că această cedare se făcea doar în interesul Austriei [37, p.86].

După acceptarea de către Rusia a condițiilor de pace, ministrul de Externe francez Walewski îl informa pe Napoleon al III-lea privitor la acest subiect. Dacă la celelalte clauze nu existaseră discuții în contradictoriu, Walewski i-a atras atenția suveranului francez că în ceea ce privește sudul Basarabiei vor exista discuții „aprinse”. El cerea „permisiunea” împăratului pentru luarea unei poziții în această problemă. Mai mult decât atât, Walewski era cel care, în mod „surprinzător”, venea cu propunerea către Napoleon al III-lea de a „îndulci” amarul înfrângerii Rusiei în războiul Crimeii, prin a arăta moderație față de cabinetul de la Petersburg [38, p.699]. Această „moderație”, în viziunea lui Walewski, era schimbul de teritorii, Karsul contra sudului Basarabiei, „tranzacție” care era pe placul rușilor. Aflându-se în această perioadă la Paris, baronul Seebach declara că Rusia va protesta în continuare, dorind să păstreze sudul Basarabiei [39, p.257].

Știind că Marea Britanie va protesta împotriva unei asemenea „tranzacționări” a sudului Basarabiei contra Kars, care era parte integrantă a Imperiului Otoman, contele Walewski a trimis o depeșă ambasadorului francez la Viena, Adolphe de Bourqueney, pentru a cunoaște punctul de vedere al Austriei cu privire la un asemenea „aranjament” care se profila. Răspunsul ambasadorului francez a fost prompt, ca urmare a discuțiilor purtate cu ministrul de Externe austriac Buol, dar și cu împăratul Franz-Joseph [40, pp. 97-98]. Austria, prin vocea acestora, a declinat de la bun început un asemenea scenariu, nefiind de acord cu un asemenea schimb, care nu era echitabil, mai ales sub aspectul importanței geostrategice. Mai mult decât atât, Austria nu putea să-și schimbe atitudinea în problema Basarabiei, din moment ce obținuse această clauză cu atâta „trudă”, fiind la un pas chiar de la a rupe relațiile diplomatice cu Imperiul Rus, tocmai din cauza acestei chestiuni [41, p.98].

Discuțiile în jurul chestiunii privind cedarea sudului Basarabiei către Principatul Moldova nu au dus la clarificarea problemei, ci, din contra, au făcut să capete o importanță deosebită, în special pentru Marea Britanie, care va insista în permanență ca Rusia să-și respecte angajamentul luat, prin acceptarea tuturor clauzelor.

Spre finele lunii ianuarie 1856, aflându-se la Frankfurt, baronul Brunov, care încă nu primise notificarea din partea cabinetului rus despre faptul că va reprezenta interesele țarismului la congresul de la Paris, nu a ratat oportunitatea de a se întâlni cu ambasadorul francez Montessuy. Discuția a fost una destinsă, atenția concentrându-se pe unele aprecieri ale diplomatului rus cu privire la „dorința ardentă” a țarului Alexandru al II-lea de a încheia o pace cât mai durabilă [42, p.91]. Baronul Brunov nu s-a referit în mod direct la chestiunea Basarabiei, dar s-a mărginit să declare că aceste condiții sunt dificil de suportat pentru Rusia. Pe de altă parte, încerca printr-un limbaj „elogios” la adresa Franței să obțină sprijin în timpul congresului de pace care se apropia, declarând că aceasta este unica putere în care Rusia avea încredere și admirație [43, p.92].

Pentru a vedea care este atitudinea Franței față de Rusia, țarul Alexandru al II-lea decide trimiterea plenipotențiarului rus Filip Brunov mai devreme la Paris [44, p.460]. Guvernul rus dorea să vadă dacă va putea conta pe sprijinul Franței la negocierile de pace ce urmau să aibă loc. Primit în audiență de către împăratul Napoleon al III-lea, diplomatul rus primea asigurări că Franța era gata să susțină interesele Rusiei la congresul de pace, dar nu menționa foarte clar că se va putea implica și în problema Basarabiei [45, p.108-110]. Într-o altă întrevedere privată, de data aceasta cu ministrul de Externe, s-a accentuat că Franța putea să se implice în problemele de interes major pentru Rusia, însă fără a avea certitudinea că acestea vor fi soluționate așa cum dorește țarul. Principalul impediment era Anglia, care arăta ostilitate față de Rusia, deci nu va tolera ca problema Basarabiei să fie tranșată în interesul acesteia [46, p.205].

În seara zilei de 21 februarie 1856 sosește la Paris și cel de-al doilea plenipotențiar rus de la Paris, contele Orlov. A doua zi se întâlnește cu ministrul Afacerilor Externe, iar această întrevedere îi lasă o impresie bună, declarându-i în scrisoarea către Nesselrode: „ne-am despărțit buni prieteni” [47, p.519]. Orlov urma să fie primit în audiență la împăratul francez la 23 februarie. Napoleon al III-lea a declarat că dorește pacea, exprimându-și și dorința de a lega personal o relație mai intimă cu țarul Alexandru al II-lea. Împăratul francez n-a făcut promisiuni concrete la acel moment, dar era conștient că era un moment prielnic de a „restabili” încrederea în Rusia. În telegrama către Brunov țarul Alexandru al II-lea declara că are speranța că va „ieși ceva bun din această eventuală alianță cu Franța” [48, p.520]. Orlov i-a declarat suveranului francez că țarul Alexandru al II-lea dorește pacea și urmărește să consolideze simpatia dintre cele două state, lucru dorit și de împăratul francez. În timpul acestei întrevederi dintre cei doi, Orlov a trecut direct la problemele stringente ale momentului și i-a declarat împăratului francez că Rusia consimte la libera navigație pe Dunăre pentru toate națiunile; Delta Dunării nu ar trebui să aparțină nimănui. Referitor la delimitarea graniței basarabene plenipotențiarul rus considera necesară o analiză mai minuțioasă a acestei chestiuni. Trebuia să se țină cont și de faptul că trupele rusești au ocupat Karsul și dădea de înțeles că Rusia este gata să restituie Karsul Imperiului Otoman în schimbul Basarabiei [49, p.520].

Problema Basarabiei a reprezentat o chestiune care necesita o analiză minuțioasă, în același timp arăta pozițiile luate de Marile Puteri în această chestiune. Austria avea interesele cel mai mare de a ține Rusia cât mai departe de Basarabia. În demersul său Austria era susținută de lordul Clarendon și de Cowley, care nu considerau echitabil schimbul regiunii Kars cu Basarabia.

Brunov i-a declarat președintelui congresului de la Paris Walewski că problema Basarabiei este cea mai dificilă chestiune a momentului, iar pentru diplomația rusă cedarea unei părți a Basarabiei este greu de realizat. Iată ce-i declară Brunov lui Walewski: „Dragul meu conte, am ajuns în punctul în care negocierile riscă să se rupă. Ai fost martor la persistența cu care englezii au respins principiul compensației echitabile în schimbul întoarcerii Karsului” [50, p.521]. Reacția lui Walewski a venit imediat, acesta declarând plenipotențiarului rus Brunov că doar împăratul Napoleon al III-lea ar exercita un efect benefic asupra negocierilor de pace care se află în impas în această chestiune.

În această primă jumătate a lui februarie 1856 chestiunea sudului Basarabiei atingea „apogeul”, din cauza numeroaselor discuții în contradictoriu. Diplomații ruși, pe lângă întrevederile private avute cu împăratul Franței sau cu ministrul de Externe, i-au „abordat” și pe reprezentanții cabinetului de la Saint-James, lordul Clarendon și Cowley, pentru a discuta chestiunea sudului Basarabiei. În discuția Clarendon-Brunov s-a observat tentativa diplomatului rus de a apăra cu tenacitate interesele rusești pentru Basarabia, printr-un schimb „echitabil de teritorii”, cum s-a remarcat mai sus [51, p.772]. Clarendon i-a reamintit acestuia că în ianuarie 1856 Rusia își dăduse adeziunea la preliminariile păcii, inclusiv cedarea sudului Basarabiei, iar la moment refuză să facă acest lucru [52, p.772]. Într-o altă discuție, de data aceasta cu Orlov, problema sudului Basarabiei era intens „disecată” de plenipotențiarul rus. Astfel, acesta, fiind ferm în declarații, venea cu o apreciere

justă, și anume: că în ultimatumul austriac nu se specifica nimic cu referire la Kars. Prin urmare, schimbul teritorial era unul „echitabil”, care ar trebui să-i mulțumească pe cei implicați, iar teritoriul dintre Prut și Nistru să fie din nou „monedă de schimb” între „jocurile” în culise dintre Marile Puteri [53, p.799-800].

La 28 februarie 1856 Orlov solicită o întrevvedere cu împăratul francez. În timpul acesteia plenipotențiarul rus arată recunoștință împăratului francez pentru maniera în care este tratată Rusia în capitala pariziană. Orlov a cerut împăratului francez să susțină la conferință punctul de vedere rusesc, în special în chestiunea restituirii Karsului Imperiului Otoman, iar aceasta să primească în schimb Basarabia. Orlov cerea sprijinul Franței în această chestiune [54, p.527]. Documentele britanice apreciază, însă, că de fapt Napoleon al III-lea, la insistențele plenipotențiarilor britanici, ar fi refuzat solicitarea unei întrevederi cu Orlov. Eroarea sau, mai bine zis, inexactitatea se datorează faptului că Napoleon al III-lea l-a invitat pe Orlov la prânz, și nu într-un cadru mai privat.

Referitor la această problemă împăratul Napoleon i-a declarat lui Orlov că el consideră cedarea Karsului ca o compensație valoroasă pentru Basarabia, dar socoate rezistența Angliei și a Austriei un obstacol important în soluționarea acestei probleme în interesul Rusiei. Napoleon a mai declarat că dorește cu sinceritate o apropiere de Rusia, dar în acest scop el acționează cu precauție, pentru a nu compromite de la bun început o alianță cu Rusia. Napoleon a declarat că Rusia va fi susținută de reprezentanții francezi în problema Basarabiei. În timpul acestei întrevederi Orlov a tras concluzia că Franța nu dorește să compromită alianța cu Anglia și că apropierea de Rusia este o politică de viitor. De asemenea, Orlov i-a spus țarului să se împace cu ideea pierderii Basarabiei [55, p.528].

Problema Basarabiei nu a putut fi soluționată în „culise”, dar nici în cadrul congresului de la Paris, în timpul celor două ședințe, din cauza unor puncte de vedere divergente ale puterilor occidentale. Într-o oarecare măsură acest fapt denotă fricțiunile ce existau între Marea Britanie și Franța, aliați în timpul războiului Crimeii, mai ales că englezii erau conștienți de negocierile secrete ce avuseră loc spre finele anului 1855 între Mihail Gorceacov și Charles Auguste de Morny.

După terminarea congresului de la Paris, „soarta” porțiunii din teritoriul Basarabiei, ce trebuia cedată Moldovei, a fost încredințată unei comisii mixte, care trebuia să analizeze minuțios noul traseu. Discuțiile vor continua pe parcursul anului 1856 până la soluționarea definitivă a acestei chestiuni, abia în 1857, când sudul Basarabiei a reintrat în componența Moldovei, după negocieri nepuizabile.

Referințe:

1. CERNAVODEANU, P. Tentative românești de redobândire a Basarabiei în perioada Războiului Crimeii (1854-1856). În: *Revista de Istorie*, 1992, tom. III, nr.1-2, p.81-96.
2. Idem. *Basarabia: drama unei provincii istorice românești în context politic internațional, 1806-1920*. București: Albatros, 1993. ISBN 973240311X, 9789732403112
3. COJOCARIU, M. Basarabia în contextul Unirii Principatelor. În: *Probleme actuale ale istoriei naționale și universale: Culegere de studii și materiale / Resp. Anatol Petrencu*. Chișinău, 1992, p.236-245. ISBN 5-362-00882-X
4. WETZEL, D. *The Crimean War: a Diplomatic History*. East European Monographs, 1995.
5. BRIDGE, F.R. *Habsburg Monarchy among the Great Powers, 1815-1918*. New York: Berg, 1990. ISBN 0854963073
6. IORGA, N. *La vérité sur la passé et le présent de la Bessarabie*. Paris, 1922.
7. ТАТИЩЕВ, С.С. *Император Александр II. Его жизнь и царствование*. Том первый. СПб, 1903.
8. MACFIE, A.L. *The Eastern Question 1774-1923*. London, 1996.
9. *Journal de Toulouse*, 4 janvier 1856.
10. *Journal de Débats*, 5 janvier 1856.
11. BAPST, G. Les coulisses du Congrès de Paris (d'après les souvenirs du maréchal Caronbert). En: *Revue politique et littéraire: revue bleue*, décembre 1902, no.23, 4 série, t. XVII, p.705-710.
12. BAUMGART, W. *Der Friede von Paris 1856: Studien zum Verhältnis von Kriegführung, Politik und Friedensbewahrung*. Oldembourg, 1972.
13. Archives des Affaires Étrangères (în continuare – AAE),Correspondance Politique, Brunswich-Hanovre, vol. 75, f. 75.
14. Ibidem, f. 75.
15. Ibidem, f. 76-77.
16. Ibidem, f. 78.
17. AAE, Mémoires et Documents, France, vol. 741, f. 95-102
18. Ibidem, f. 96.

19. BAUMGART, W (ed). *Französische Akten zur Geschichte des Krimkriegs, 3 März 1855 bis 29 Mai 1856*, band. III. Oldenbourg, 2001.
20. SANDWICH, H. *A narrative of the Siege of Kars*. London, 1856.
21. BAUMGART, W (ed). *Französische Akten zur Geschichte des Krimkriegs, 3 März 1855 bis 29 Mai 1856*, band. III. Oldenbourg, 2001.
22. AAE, Correspondance Politique, Angleterre, vol. 704, f. 26.
23. Ibidem, f. 27.
24. Ibidem, f. 27 v.
25. GUICHEN, E. *La guerre de Crimée (1854-1856) et l'attitude des puissances européennes: Étude d'histoire diplomatique*. Éditions A. Pédone, 1936.
26. BAUMGART, W. *The peace of Paris, 1856: studies in war, diplomacy, and peacemaking*. ABC-Clio, 1981.
27. JOMINI, A. *Étude diplomatique sur la guerre de Crimée (1852 à 1856)*. H. Schmitzdorff, 1878.
28. BAUMGART, W (ed). *Österreichische Akten zur Geschichte des Krimkriegs, 10 September 1855 bis 24 Mai 1856*. Munchen/Wien, 1979.
29. BAMBERG, F. *Histoire diplomatique de la crise orientale de 1853 à 1856*, Paris, 1857.
30. AAE, Correspondance Politique, Angleterre, vol. 704, f. 41.
31. Ibidem, f. 38.
32. AAE, Correspondance Politique, Hesse-Darmstadt, vol. 24, f. 67.
33. Ibidem, f. 68.
34. Ibidem, f. 69.
35. AAE, Correspondance Politique, Sardaigne, vol. 339, f. 58.
36. ADAMOV, E.A. Le problème bessarabien et les relations russo-roumaines (a l'occasion du cinquantenaire de l'indépendance roumaine). În: *Le Monde Slave*, janvier 1928, p.65-106.
37. Ibidem.
38. BAUMGART, W (ed). *Französische Akten zur Geschichte des Krimkriegs, 3 März 1855 bis 29 Mai 1856*, band. III. Oldenbourg, 2001.
39. Ibidem.
40. AAE, Correspondance Politique, Autriche, vol. 463, ff. 97-98.
41. Ibidem, f. 98.
42. AAE, Papiers Agents, Walewski, vol. 21, f. 91.
43. Ibidem, f. 92.
44. GORCE, P. *Histoire du Second Empire*, vol. I. Paris, 1905.
45. ПЕТРОВ, А.Н. Русские дипломаты на Парижском Конгресс 1856 года. В: *Исторический вестник*, 1891, с.198-220.
46. ЧЕРКАСОВ, П.П. За кулисами Парижского конгресса 1856 года. В: *Новая и новейшая история*, 2012, №1, с.200-224.
47. ТАРЛЕ, Е. *Сочинения*, т. IX. Москва, 1959.
48. Ibidem.
49. Ibidem.
50. ТАТИЩЕВ, С.С. *Император Александр II. Его жизнь и царствование*. Том первый. СПб, 1903.
51. BAUMGART, W (ed). *Englische Akten zur Geschichte des Krimkriegs, 10 September 1855 bis 23 Juli 1856*, band 4. Oldenbourg, 1988.
52. Ibidem.
53. Ibidem.
54. ТАРЛЕ, Е. *Сочинения*, т. IX. Москва, 1959.
55. Ibidem.

Prezentat la 19.11.2016